

انعکاس فرهنگ اسلامی در ضرب‌المثل‌های خمسه نظامی گنجوی با تکیه بر خسرو و شیرین

مرضیه رغبتی^۱، ابراهیم واشقانی فراهانی^۲

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی دانشگاه پیام نور

۲- دانشیار زبان و ادبیات فارسی دانشگاه پیام نور

چکیده

نظامی گنجوی از شاعران تراز نخست تاریخ ادبیات فارسی است که آثار وی افزون بر غنا و ارزش هنری بی‌بدیل، به لحاظ تأثیرات فرهنگی نیز ارزش والا و کم‌نظیر دارد. نظامی، اندیشه‌ورزی بیناست که در فرهنگ و باورها و رسوم مردمان نگریسته و آن‌ها را در شعر خود منعکس ساخته‌است و متقابلاً ره‌آوردی گرانبها از حکمت‌ها و امثال را به فرهنگ عامه افزوده‌است. مثلهایی که در میان فارسی‌زبانان شهرت دارند و از سروده‌های نظامی ریشه گرفته‌اند، بسیاریند و از این جهت، نظامی گنجوی تأثیری وسیع بر فرهنگ مردمان روزگار خویش و پس از خود نهاده‌است. ضرب‌المثل‌های خمسه نظامی دارای چند مأخذ هستند از قبیل فرهنگ عامه، اساطیر و حماسه‌های ایران باستان و تعالیم دینی. با توجه به زهد و پارسایی نظامی و استغراق او در تعالیم دینی، شمار چشمگیری از مثل‌های به کار رفته در خمسه نظامی، ریشه در آموزه‌های دینی دارد. در این مقاله به روش تحلیلی و توصیفی و با تکیه بر خسرو و شیرین نظامی، ضرب‌المثل‌های دینی به کار رفته در خمسه نظامی بررسی می‌شود. نتایج گویای آن است که نظامی در صورت‌بندی ضرب‌المثل‌های خود، توجه فراوان به داستان‌های دینی و آیات و احادیث اسلامی داشته‌است و از این جهت در ورای ظاهر عاشقانه مثنوی خسرو و شیرین، گنجینه‌ای ارزشمند از تعالیم اسلامی نهفته است.

واژه‌های کلیدی: نظامی گنجوی، خمسه، خسرو و شیرین، ضرب‌المثل، فرهنگ اسلامی